

Kuzey Makedonya'nın Manastır ve Ohri Şehirlerinde Şerif Ahmed Bey Mektep ve Medreseleri*

Mumin Omerov**

Öz

İslam medeniyetinin en köklü müesseselerinin başında kuşkusuz ki vakıflar gelmektedir. Özellikle Osmanlı egemenliği boyunca Anadolu ve Balkanların imar ve ihyası vakıf mefkuresi etrafında şekillenmiştir. Kuzey Makedonya'nın her köşesinde vakıf izlerine rastlamak mümkündür. Bu çalışmada devlet işlerinin yanı sıra vakıf kurmayı kendine şiar edinen Ohri Kaymakamı Şerif Ahmed Bey'in Manastır ve Ohri şehirlerinde tesis ettiği vakıflar ele alınacaktır. 1846 yılında, Ohri Kaymakamı Şerif Ahmed Bey, vazifeli olduğu sancakta bir medrese inşa ettirmiştir. Dokuz odadan oluşan medresenin bakım ve onarım giderleri, müderris maaşları ile talebelerin ibâte ve iâşe masraflarının karşılanması için Şerif Bey pek çok gayrimenkul vakfetmiştir. 1849 senesinde vâkıf, Manastır'da mektep, medrese ve cami yaptırmıştır. İnşa ettirmiş olduğu medreselerden Ahmed Bey'in ilme verdiği değeri açıkça görmekteyiz. Vakıf medreseleri, Balkan Savaşı'na kadar kesintisiz olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu medreselerden icazet alan öğrencilerin daha sonra hangi kurumlarda, hangi yıllarda, hangi pozisyonlarda, ne tür görevler icra ettiklerini ortaya koyan çeşitli vesikalar bulunmaktadır. Çalışmada; vakfiye ve diğer arşiv dokümanlarındaki veriler ışığında, vakıf kurucusu, medrese, müderris ve talebeler hakkında detaylı bilgiler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Manastır, Ohri, Vâkıf, Müderris, Talebe, Vakfiye.

Sherif Ahmed Bey Mektep and Madrasahs in Bitola and Ohrid Cities of North Macedonia

Abstract

Foundations are undoubtedly one of the most established institutions of Islamic civilization. Especially during the Ottoman rule, the reconstruction and revival of Anatolia and the Balkans were shaped around the foundation ideal. It is possible to find traces of foundations in every corner of North Macedonia. In this study, the foundations established in the cities of Bitola and Ohrid by Ohrid District Governor Sherif Ahmed Bey, who adopted the principle of establishing foundations in addition to his state affairs, will be discussed. In 1846, Ohrid District Governor Sherif Ahmed Bey had a madrasah built in the region where he was on duty. Sherif Bey donated many real estate properties to cover the maintenance and repair expenses of the madrasah, which consists of nine rooms, the teachers' salaries, and the accommodation and subsistence expenses of the students. In 1849, the foundation founder built a school, madrasah and mosque in Bitola. We can clearly see the value Ahmed Bey placed on science from the madrasahs he built. Foundation madrasahs continued their activities uninterrupted until the Balkan War. There are various documents revealing in which institutions, in which years, in which positions, and what kind of duties the students who received permission from these madrasahs later performed. In the study; in the light of the data in the foundation charter and other archive documents, detailed information will be presented about the founder of the foundation, madrasah, hodja and students.

Keywords: Bitola, Ohrid, Foundation Founder, Teacher, Student, Waqfiyah.

* DOI: 10.16971/vakiflar.1374400

Makalenin Geliş Tarihi / Received Date: Ekim 2023 / October 2023

Makalenin Kabul Tarihi / Accepted Date: Kasım 2023 / November 2023

** Dr. Öğretim Üyesi, Kuzey Makedonya İslami Bilimler Fakültesi, Üsküp-MAKEDONYA;
e-mail: alikoc.mumin@hotmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1262-393X>

Giriş

Kadim bir yerleşim yeri olan Kuzey Makedonya topraklarını Osmanlı Devleti 1382 ve 1392 yılları arasında fethetmiştir. Ardından vakıf mefkûresiyle hızlı ve sistematik bir yapılanma süreci başlamıştır. Makedonya şehirleri yeni eserlerle dönüştürülmüş ve yeni bir kimliğe kavuşturulmuştur (Sadettin, 1992: 154; Uzunçarşılı: 195). Şehirlerde dinî, tasavvufî, eğitim, belediye ve sosyal hizmetler olmak üzere pek çok faaliyet vakıflar tarafından finanse edilmiştir. Aynı zamanda vakıflar bünyesinde pek çok kişi istihdam edilmiştir. Sağlam bir gelir-gider dengesi üzerine kurulan nizam sayesinde vakıflar ek desteklere ihtiyaç duymadan asırlarca ayakta kalmıştır. Balkan Savaşları akabinde Sırp Hırvat-Sloven Krallığı ve Yugoslavya Hükümeti dönemlerinde vakıf eserlerinin önemli bir kısmına el konulmuş ve büyük bölümü yıktırılmış olmasına karşın Müslümanların çabaları sayesinde ayakta kalabilen az sayıdaki eserler günümüze intikal edip tarihe ışık tutmaktadır.

Manastır ve Ohri şehirleri Via Egnatia yolu güzergahında olmaları nedeniyle her devirde stratejik pozisyonlarını muhafaza etmiştir. Osmanlı hakimiyeti süresince bu şehirlerin imar ve ihyası vakıflar eliye yapılmıştır. Zikredilen şehirlerin, dinî, eğitim ve sosyal hizmetleri sahasında katkı sağlayan bir hayırsever de Ohri kaymakamı Şerif Ahmed Bey'dir. O, inşa ettirdiği cami, mektep ve medreselerin giderlerini karşılamak için sahip olduğu pek çok gayrimenkulünü vakfetmiştir.

1. Ohri Kaymakamı Şerif Ahmed Bey'in Hayatı

Şerif Ahmed Bey'in kimliği hakkında belgelerde bazı bilgiler mevcuttur. Bu veriler onun devlet adamı olarak görev yaptığı yıllara aittir. Doğum tarihi veya doğduğu bölgeyle alakalı herhangi bir malumata ulaşamamıştır. Şerif Bey'in adına ilk olarak 1846 yılında Ohri'de tesis ettiği vakfiyede Ohri kaymakamı olarak rastlanmıştır. Adı geçen vakfiyede babasının Mahmud Paşa olduğunu belirtmiştir (VGMA, D. 581/2, s. 380-383, sıra 282; BOA, C. EV, Kutu 540, Gömlek 27269). Dolayısıyla baba-oğulun devlet erkânından olduğu müşahede edilmiştir.

Vâkıfın ismi belgelerin çoğunda Şerif Ahmed Bey, bazılarında ise Ahmed Şerif Bey olarak kaydedilmiştir. Muhtelif vesikalarda böyle yazılması karışıklılığa yol açmamıştır. Çünkü belgelerde aynı zamanda sâbık/esbak Ohri kaymakamı ismiyle de zikredilmiştir. Vâkıfın hangi yılda vefat ettiğine dair de bazı belgeler vardır. Bu konuda en ayrıntılı doküman 1853 yılına aittir. Söz konusu belgede Manastır Sancağı'nın öşür vergisinin Şerif Bey'in uhdesinde olduğu ve kendisinin vefat ettiği beyan edilmiştir. Onun vefatı akabinde yapılan hesaplamada Manastır Sancağı öşür vergisinden, dokuz yük 26.932 kuruş ve diğer hesaplarda kalan iki yük 58.753 kuruşun onun terekesinden tazmin edilmesi istenmiştir.¹ Yine aynı yıla ait benzer bir diğer vesikada Horasancı oğlu Hacı Bedros, Şerif Ahmed Bey'in vefat ettiğini ancak Manastır Sancağı öşüründen on iki yük ve 1.000 kuruşun onda kaldığını belirtmiştir; ayrıca Şerif Bey'in vefatından önce satın aldığı bir kıta çiftliğinin, bazı tarlalarının ve muhtelif yerlerdeki on iki kıta çiftliğinin öşürlerinin de tahsil edilmediği yapılan incelemelerde görülmüş ve bahsi geçen miktarın Şerif Bey'in terekesinden tahsil edilmesi istenmiştir (BOA, MKT UM, Kutu 141, Gömlek 66). Muhtemelen Şerif Bey, öşürlerin teslim edildiği bir zaman dilimi dışında vefat etmiş, onun sorumluluğunda olan öşürler elinde kalmıştır. Bu nedenle terekesinden kalan miktarın karşılanması için mahkemeye başvuru belgelerde açıkça öşür miktarları kaydedilmiştir. Öte yandan Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Devleti arşivinde muhtelif konularla

1 "Başkaca matlûb-ı âcizânem iki yük 58.753 guruşun mütevefâ-yı mûmâ ileyh terekesinden ifrâz ve irsâli". Belgede yük olarak geçen kelime hakkında ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Fakat Balkanlar'da bir yük denilince eşek, katır veyahut atın sırtında taşınan arpa, buğday, mısır, elma, artmut, erik, odun, saman vs. ürünlerin çuval, heybe, sepet vb. bir şeyin içinde nakli anlaşılmaktadır (BOA, MKT UM, Kutu 140, Gömlek 159).

ilgili 15 civarında vesikada Şerif Bey'in ismi zikredilmiştir.² Ancak bu araştırmada diğer konulardan ziyade onun tesis ettiği vakıflarıyla ilgili bilgi verilecektir. İlk olarak Ohri'de tesis ettiği vakıf incelenecek, akabinde Manastır'da kurduğu vakıf ele alınacaktır.

Ohri'deki Şerif Ahmed Bey Medresesi

Ohri şehrinde Osmanlı idaresi boyunca muhtelif dönemlerde 10 farklı medresede eğitim yapıldığına dair farklı kayıtlar vardır. Bu medreselerden Ohri'de Medresesi, Eski Siyavuşpaşa Medresesi, Hamzabey Medresesi ve Süleyman Han Tekye Medresesi hakkında ayrıntılı malumat Evliya Çelebi'nin Seyehatnâmesi'nde mevcuttur (Çelebi, 2001: 326-329; Eyice, 1964: 139-144. Gorgiev, 2010: 5-15; Salih, 2018: 649-650) Sonraki yüzyıllarda Ohri'de vakıflar tarafından Zeynelabidin Paşa, Şerif Ahmed Bey ve Ali Paşa Medreseleri inşa edilmiştir (Eyice, 1964: 139-144). Bahsi geçen medreselerden bu çalışmada sadece Şerif Ahmed Bey Medresesi incelenecektir.

Vakıf kurucusu, Ohri şehrinde düzenlediği vakfiyesinde, yaptırdığı medresenin fiziki özellikleri hakkında detaylı bilgi vermiştir. Vakfiyede medresenin Hacı Hamza Mahallesi'nde bulunduğu belirtilmiştir. Günümüzde mahalle isimleri değişmiş olsa da Hacı Hamza Bey Camii'nin bahsi geçen mahallede bulunduğu, camilerle mahalle isimlerinin aynı olduğunu başka misallerden harekete söyleyebiliriz. Halihazırda caminin bulunduğu mahallenin ismi Gotse Delçev ve hemen yanı başı ise Abbas Emin Mahallesi olarak Ohri belediyesine kayıtlıdır. Netice itibarıyla günümüzde ibadete açık olan Hacı Hamza Bey Camii'nin bulunduğu mahallin Şerif Bey Medresesi'nin kurulduğu bölge olduğu söylenebilir.

Medresenin civarında yer alan yapılarla ilgili bilgilerle vakfiyede detaylı olarak yer verilmiştir. Şerif Bey'in vakıf dükkânları, Çelebi Mehmed Ağa'nın evi, Arap Said evi ve ana yol ile sınırlı ve etrafı taş duvarla çevrili arsasının içerisine müesseseyi yaptırmıştır. Vakfiyede yer alan verilerden ayrıca medresesinin civarında bulunan binalar ile müstemilatını hangi yapıların teşkil ettiği öğrenilmektedir. Bu bilgilere göre medrese 8'i talebelere, 1'i müderrise tahsis edilen toplam 9 hücre ile imarethane, çeşme ve şadırvanlardan oluşmaktadır. Şerif Ahmed Bey Medresesi, Osmanlı medreselerinin genelinde rastlandığı üzere avlu etrafında gelişen, revak ve hücre dizileriyle biçimlenen planın tipik bir örneğini ortaya koymaktadır (VGMA, D. 581/2, s. 280-282, sıra 282).

Vâkıf, medresede eğitim gören talebelerin sabah ve akşam yemek ihtiyaçları için bir imarethane de inşa ettirmiştir. Ancak öğrencilere verilen yemekler hakkında vakfiyede kısıtlı malumat bulunmaktadır. Vâkıf, imarette her gün 64 ekmeğin pişirilmesini, her bir öğrenciye 1 adet verilmek üzere 14 ekmeğin öğrencilere verilmesini, kalan ekmeğin Ohri şehrinin fakirlerine dağıtılmasını şart koşmuş, bu iş için bir kişinin görevlendirilmesini istemiştir. Dolayısıyla her ne kadar vâkıf vakfiyede öğrenci sayısını net olarak belirtmese de talebelere birer ekmeğin verildiğine bakılırsa, medresede 14 öğrencinin eğitim gördüğü söylenebilir (VGMA, D. 581/2, s. 280-282, sıra 282; Omerov, 2023: 339-340). Ayrıca medresenin sekiz öğrenci odası ve bir de müderris odası olduğu düşünülürse Osmanlı klasik döneminde olduğu gibi talebelerin ikişer kişi bir odada kaldığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda vakfiyeye dayanarak 14 öğrencinin bulunduğu bahsedilmiştir. Vakfın kuruluşundan yaklaşık 60 yıl sonra Şerif Ahmed Bey Medresesi'nde 70 talebenin eğitim gördüğü kaydedilmiştir (*Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye 1312/1895*: 669). Kuvvetle ihtimal ki bazı şartların değişmesine binaen

2 Bk. BOA, MKT.UM, Kutu 158, Gömlek 87; BOA, MKT UM, Kutu 164, Gömlek 86; BOA, DVN.MHM, Kutu 6, Gömlek 65. Ahmed Şerif Bey'le ilgili bu çalışmada konu haricinde kaldıkları hasebiyle kullanılmayan bazı belgelerin konu başlıkları sırasıyla şöyledir: Bölgesinde kâğıt paraların kullanıldığına dair Ohri Kaymakamı Şerif Ahmed Bey'in yazısı (MKT: 170, 173). İstorova'nın Moroşte köyünden Yovan'ın mutasarrıf olduğu tarlalara Angeline ya da (Anjelina) isimli kadının gereksiz müdahalesinin önlenmesi hakkında Rumeli Mutasarrıfı Arif Paşa ve Ohri Kaymakamı Ahmed Şerif Bey ve diğer ilgili şahıslara fermanı (BOA, DVN.MHM: 6, 65). Ohri'nin Reste köyünden Tase ve Anekle veya Aneko adlı şahısların müştereken sahip olduklarını söyledikleri ve köylüler tarafından mera olduğu iddia edilen arazi anlaşmazlığının halledilmesine dair Rumeli Mutasarrıfı Arif Paşa ve Ohri Kaymakamı Ahmed Şerif Bey, Müvella Mir Mustafa Ragıb ve meclis azalarının fermanı (BOA, DVN.MHM: 6, 63).

Kuzey Makedonya'nın Manastır ve Ohri Şehirlerinde Şerif Ahmed Bey Mektep ve Medreseleri

medresede kapasitesinden fazla öğrenci okutulmuştur. Bahsi geçen sâlnamede verilen bilgiler dikkate alındığında bölgede Şerif Ahmed Bey Medresesi hariç bir de Ali Bey Medresesi'nin aktif olduğu anlaşıl-makta ve bunlardan başka bir medresenin ismi geçmemektedir. Sonuç olarak, medrese sayısındaki azal-ma yanı sıra Balkanlarda yaşanan savaş, kargaşa, göç vs. nedenlerden dolayı da medreselerde yoğunluk yaşanmış olabileceği söylenebilir (Omerov, 2023: 340).

Medreselerin eğitim-öğretim sisteminin yegâne sorumlusu olan müderrisler hakkında da kaynaklarda bazı bilgiler mevcuttur. Şerif Bey Medresesi'nde müderrislik görevini yerine getiren bazı müderrislerin isimlerine sâlname ve sözleşme kayıtlarında rastlanmaktadır. Sâlnamede, Şerif Ahmed Bey Medrese-si'nde Mustafa Efendi isminde bir kişinin müderrislik görevini ifa ettiği zikredilmiştir (*Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye 1312/1895*: 669). Bir diğer şahsi belgede Osman Bey, 1900 senesinde Şerif Ahmed Bey Medresesi'nde Abdurrahman Mustafa isimli bir şahsın müderrislik yaptığını belirtmiştir. Osman Bey 1900 senesinde mezun olduğu kurumda müderris olarak çalıştığını da hassaten beyan etmiştir. Osman Bey'in bilgi verdiği sözleşme 1910 yılında kayıt altına alınmıştır (KMİDBA, Belge No 2907).

Şerif Ahmed Bey Medresesi'nden İcazet Alan Talebeler

1262/1845 yılında eğitim-öğretime başlayan Şerif Ahmed Bey Medresesi'nin sonraki dönemlerde faal olduğunu gösteren muhtelif kayıtlar bulunmaktadır. Arşiv belgeleri ve sâlnamelerin yanı sıra bu med-reseden icazet alan talebelerin de çeşitli belgelerde medresenin ismini alenen belirtmeleri sayesinde gerek medrese hakkında gerekse burada eğitim gören öğrenciler hakkında teferruatlı malumata ula-şılmaktadır. Zikredilen kurumdan diploma alan talebelerden bir kısmı imamlık, hatiplik, din dersleri öğretmenliği, müderrislik ve nüfus memurluğu gibi çeşitli alanlarda çalışmışlardır. İşe kabul edildikten sonra bu şahıslara gerek Osmanlı Devleti din işleri kurumu, gerek Sırp Hırvat-Sloven Krallığı, gerekse de Yugoslavya dönemi İslam ulema meclisiyle imzaladıkları sözleşmelerde aile hayatı, medeni hali, bildikleri dillerin seviye durumu, eğitim gördükleri kurumlar, ek iş yapıp yapmadıkları gibi konular detaylı olarak belirtilmiştir.

1869 yılı Ohri doğumlu olan Osman M. Osmanoviç, yaptığı iş sözleşmesinde şahsi ve çalışma hayatı hak-kında ayrıntılı malumat vermiştir. 1910 yılına ait belgede; kendisinin bekâr olduğu, Türkçe ve Arapça dil-lerinde konuşup yazdığı, Sırpça dilini ise sadece konuşabildiği belirtilmiştir. Ohri Medresesi'nden mezun olan Osman Bey, Şerif Bey Medresesi'nde çalıştığını beyan etmiştir. Ayrıca Osman Bey, Abdurrahman Mustafa'nın yerine 1900 senesinde tayin olduğunu da özellikle vurgulamıştır. Belgenin detaylı malumat sunması sayesinde, ondan önce müessesede kimin görev ifa ettiğini ismen de olsa öğreniyoruz. Lakin kayıta Abdurrahman Bey'in bu kurumda kaç yıl müderrislik yaptığını ilgili veri mevcut değildir. Osman Bey'in 1895 senesinden itibaren Ali Paşa Camisi'nde imam ve hatip olarak vazife yaptığı esnada 16 ya-şında olduğu görülmektedir. Anlaşılan o ki Osman Bey bir yandan eğitimine devam ederken bir yandan da çalışma hayatına atılmış, 31 yaşında da müderrislik mesleğini icra etmeye başlamıştır (KMİDBA, Belge No 2907).

1875 yılında Ohri'de dünyaya gelen Süleyman Salih Emin şahsi bilgilerini sunduğu özel bir belgede ken-disinin evli ve dört çocuk sahibi olduğunu; çocuklarının 25, 15, 13 ve 10 yaşında olduğunu zikretmiştir. Ayrıca dokümanda Süleyman Bey, Türkçe ve Sırpça okuyup-yazdığını ve konuştuğunu belirtmiştir. Şerif Ahmed Bey ve İstanbul'da Hatip Ali Paşa Medresesi'nde eğitim gören Süleyman Bey din kültürü öğret-menliği ve sıbyan mektebi muallimliği yaptığını, hassaten din kültürü öğretmenliğine 1906 senesinde Ömer Ahmed'in yerine tayin edildiğini dile getirmiştir. Din dersleri öğretmenliği yanı sıra Eğitim Bakan-lığı'nda da 1927 yılından itibaren ilave bir iş olarak görev aldığını beyan etmiştir. O, diğer bir vazifeye de Süleyman Bey Vakfı'nda 1933 yılında başlamış ve ondan önce bu görevi ifa eden Ömer Bey'in ise hangi nedenle işinden ayrıldığı açıklanmamıştır. Süleyman Bey'in burada hangi pozisyonda görev aldığını be-

yan etmeyen ve kendisi hakkında teferruatlı malumat veren bu belge 1933 yılında kayıtlara geçmiştir. Dokümandaki tüm bilgiler incelendiğinde onun o esnada 58 yaşında olduğu görülmektedir (KMİDBA, Belge No 2273/35).

1879 yılında Ohri'de dünyaya gelen Emrullah b. Hayreddin, işe başladığı yıl Üsküp vakıflar müdürlüğüyle imzaladığı sözleşmede gerek çalışma hayatı gerekse ailesiyle ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir. Evli, 10 ile 6 yaşında iki çocuğu olan Emrullah Bey imamlik, muallimlik ve nüfus memurluğu görevlerini birlikte yaptığını açıklamıştır. Türkçe haricinde Arapça da okuyup yazabilirken Sırpçayı sadece yazabildiği kaydedilmiştir. Kendisinin medrese mezunu olduğunu aktarmakla beraber hangi medreseden mezun olduğunu ismen açıklamamış, ancak Şerif Bey Medresesi'nden sertifikasının olduğunu hassaten zikretmiştir. 1900-1910 yılları arasında salnamelerde Ohri'de, Ahmed Şerif Bey ve Ali Bey medreselerinin aktif olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu iki kurumdan birinden icazet aldığı mülahaza edilmektedir. Emrullah b. Hayreddin, 1908 senesinden beri muallimlik yaptığını, 1932 senesinde ise Ohri'nin Hacı Durgut Camisi'ne imam olarak tayin edildiğini beyan etmiştir. Mezkûr camide ondan önce bu vazifeyi Fehim Salimoviç isminde bir kimsenin yürüttüğünü ifade etmiştir (KMİDBA, Belge No 8562/32). İsmi zikredilen bu tarihi cami hâlihazırda ibadete açıktır.

Balkan Savaşı akabinde 1912 yılında Ohri'de doğan Hüseyin Yahya Feyzovit, diğer görevliler gibi kendisi hakkında teferruatlı malumat vermiştir. Hüseyin Bey bekâr, imam, hafız ve Ohri Mektebi'nden mezun olduğunu beyan etmiştir. Türkçe ve Sırpça bildiğini, Birleşik Ohri Vakfı'nda görev yaptığını kaydettirmiştir. Onun ifa ettiği vazifeyi kendisinden önce Süleyman Salih isminde bir şahsın sürdürdüğünü anlatmıştır. Ulema Meclisi kararıyla işe başlama tarihi 2 Kasım 1936 olarak not düşülmüştür (KMİDBA, Belge No 12569/36). Hüseyin Bey, Şerif Ahmed Bey Medresesi'nde gönüllü olarak çalıştığını belirtmiştir. Fakat medresede hangi sıfatla görev yaptığını izah etmemiştir. Bahsi geçen yıllarda Kuzey Makedonya sınırları içinde üç medresenin aktif olduğu alenen bilinmektedir. Bunlar: Kral Aleksandar Medresesi, İsa Bey Medresesi ve Meddah Medresesi'dir.

Hüseyin Bey, Ahmed Şerif Bey Medresesi'nde çalıştığını belirtirken ismen hangi pozisyonda görev yaptığını beyan etmediğinden bu konuda vesikadaki bilgilerden hareketle bazı çıkarımlarda bulunabiliriz. Kuvvetli ihtimalle Hüseyin Bey, Şerif Ahmed Bey Medresesi'nde müderrislik haricinde bir vazifede bulunmuştur. Şayet müderrislik görevini ifa etseydi bunu ismen belirtirdi. Vakıfla ilgili en önemli mevzu bu yılda Şerif Ahmed Bey Vakfı'nın aktif olarak hizmetlerine devam etmesi meselesidir (KMİDBA, Belge No 12569/36). Vakfın Sırp-Hırvat Sloven-Krallığı döneminde gelirlerinin kesilmediği ve hizmetlerine devam ettiğini kesin olarak söyleyebiliriz. Fakat net olmayan konu medresede hangi seneye kadar eğitim-öğretim yapıldığı kısmıdır. Arşiv belgelerindeki malumat dikkate alındığında medrese eğitiminin Balkan Savaşları'na kadar aralıksız devam ettiği sarih olarak görülmektedir. Fakat Balkan Savaşları akabinde medresenin daha kaç yıl eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü kısmı ise bilinmemektedir. Vakfın muhtelif hizmetlerini 1936 yılına kadar devam ettirdiğini Hüseyin Bey'in şahsi kaydına dayanarak söyleyebiliriz. 1936 sonrasında Şerif Bey Vakfı'nın hizmetlerine hangi yıllara kadar aktif olarak sürdürdüğü kısmı ise meçhuldür.

Ohri'deki Medreseye Gelir Sağlayan Vakıf Mülkleri

Ohri Kaymakamı Şerif Ahmed Bey Medresesi'ne ve vakfın sosyal alandaki hizmetlerine gelir sağlayan gayrimenkullerin önemli bir bölümü Ohri şehrinde yer alırken az bir bölümü de Manastır Vilayeti ve Resne Kazası'nda bulunmaktadır. Vakfın gayrimenkullerinin sayıları, yerleri ve isimleri hakkında aşağıda kısaca bilgi verilecektir.

Şerif Ahmed Bey, Hacı Hamza Bey Mahallesi'nde mülkiyeti kendisine ait olan 15 adet dükkânı kira getirisi sağlamak amacıyla vakfetmiştir. Bu dükkânların tamamı Hacı Hamza Bey Mahallesi'nde olup 6'sı

Kuzey Makedonya'nın Manastır ve Ohri Şehirlerinde Şerif Ahmed Bey Mektep ve Medreseleri

caminin bitişiğinde, biri ana yol kenarında ve 8'i de cadde üzerinde karşılıklı olarak yer almaktadır.

Hacı Kasım Mahallesi ve Hacı Hamza Bey Mahallesi birbirine oldukça yakın mesafededir. Bu iki mahallenin en önemli özelliği çarşı merkezinde yer almalarıdır. Çarşı etrafında bulunan dükkânlar vakfa, mahalle aralarındakilere nazaran daha çok kira geliri sağlamaktadır. Şerif Ahmed Bey, Hacı Kasım Mahallesi'nde 12 adet dükkân, 9 dönüm sebze bahçesi, bahçe bitişiğinin üst katında 9 oda, alt katında ise bir postane, bir samanlık, bir ahır bulunan bir hanı vakfetmiştir. Vakıf kurucusu, şehrin diğer iki mahallesi olan Sazlık ve Vlahlık mahallelerinin kesiştiği mevkide vakfa ait 20 dönüm bir sebze ve meyve bahçesini de vakıf hizmetlerine sunmuştur. Günümüzde isimleri değişmeyen bu iki mahalle şehrin dış kısmında yer almaktadır (VGMA, Defter 581/2, Sayfa 280-282, sıra 282; Omerov, 2023: 339-340).

Şerif Ahmed Bey, Ohri'nin doğusunda ve 36 km uzaklığında yer alan Resne Nahiyesi'nde sahip olduğu bir hanı vakfettiği gibi aynı güzergâh üzerinde ve Ohri'ye 70 km. uzaklıkta bulunan Manastır Vilayeti'nin Mogoriçe Köyü'nde 3 taşlı bir değirmenini de vakfetmiştir. Ayrıca vakıf imarethanesinde kullanılmak üzere çeşitli kapları da vakfa bağışlamıştır (VGMA, Defter 581/2, Sayfa 280-282, sıra 282; Omerov, 2023: 339-340).

Vakfiyede belirtilen hususların vâkıfın şart koştuğu kaideler çerçevesinde sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi sorumluluğu mütevelliyeye aittir. 1846 tarihli bir diğer belgede vakıf mallarının kiraya verilmesi, gelirlerinin toplanması, mektep ve medreselerin lazım gelen ihtiyaçlarının satın alınması, muallim ve müderrislerin maaşlarının temin edilmesi, bütün bu işlemlerin belirlenen nizam içinde yürütülmesi adına vâkıf bir mütevellî tayin etmiştir. Vakıf kurucusu mütevellî olarak vakfına atadığı şahsın kimliğine baktığımızda toplumda saygın bir kimse olduğu dikkat çekmektedir. Ohri'deki Zeynelabidin Paşa tarafından kurulan vakıf gelirleriyle finanse edilen Hâlvetî tarikatının Şeyhi Abdülhadi Efendi, Şerif Ahmed Bey tarafından vakfına mütevellî tayin edilmiştir. Fakat vâkıf, bu görev için Şeyh Efendi'ye herhangi bir ücret ödenip ödenmeyeceğini vakfiyede alenen belirtmemiştir (VGMA, Defter 581/2, Sayfa 280-282, sıra 282; BOA, C.EV, Kutu 540, Gömlek 27269). Ayrıca Şerif Bey Vakfı'na bir Halvetî şeyhinin tayin edildiğine bakılırsa, kendisinin de bu tarikata müntesip olduğu düşünülebilir.

Manastır'daki Şerif Ahmed Bey Mektep ve Medresesi

Evliya Çelebi eserinde Manastır'la ilgili bilgi verirken burada 9 medresenin faaliyet gösterdiğini belirtmiştir (Çelebi, 2001: 308). Aynı veriyi Şemseddin Sami *Kâmûsü'l-A'lâm* adlı eserinde tekrar etmiştir. Ayverdi, *Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya* adlı çalışmasında, Manastır'da 14 medresenin isminden bahsederken (Ayverdi, 1981: 342), Asani ise *Makedonya'daki Medreseler ve İsa Bey Medresesi* isimli araştırmasında 15 medreseyi isimleri ile kaydetmiştir (Asani, 2010: 32). 1321/1903 yılı salnâmesinde ise Manastır'da 9 medresede eğitim yapıldığı belirtilmiştir (*Salname-i Nezaret-i Maarifi Umumiye 1312*: 669). Muhtemelen bazı medreseler maddi imkanların yetersizliği vs. nedenlerden dolayı eğitim hizmeti verememiştir. Bu dönemde vilayette faal olan medreselerden biri de Şerif Bey Medresesi'dir.

Şerif Ahmed Bey, 1265/1849 tarihinde Manastır'da kendi arsası üzerine, cami, dershane, teneffüs odası, mektep, bir talebe odası ve yanında iki talebe odası, çeşme, şadırvan ve helâlardan oluşan yapıları vakfetmiştir. Vâkıf, tayin ettiği müderrisin takva ve derin bilgi sahibi bir kimse olmasını istemiştir. Öğrencilere sabah ve ikindi namazından sonra yüksek ve faydalı ilimler (*ûlûm-ı âliye ve nâfia*) ile ilgili derslerin işlenmesini şart koşmuştur. Bu görevi karşılığında kendisine 5 hisse ücret verilmesini münasip görmüştür. Ayrıca Şerif Ahmed Bey, kış aylarında öğrencilerin üşümeden odalarında ve sınıflarda eğitimlerini sürdürmeleri adına odun ve kömür alınması için vakıftan fon ayırmıştır. Dershane ve teneffüs odaları için 800 vukıyye kömür ve 10 çeki odun, iki talebe odasına 400 vukıyye kömür ve 4 çeki odun ve bir talebe odasına da 200 vukıyye kömür ve 2 çeki de odun alınmasını vakfiyede zikretmiştir (KMÜDA, 25 numaralı vakfiye; Omerov, 2023: 341-342). Medresenin kuruluşundan yirmi beş sene sonra faaliyetlerine devam

ettiği müderris atamasından anlaşılmaktadır. 1306/1888 yılında bu medreseye İbrahim Ethem Efendi müderris olarak tayin edilmiştir (Albayrak, 1996: 196). Ayrıca medresede eğitim gören talebe sayısı 35 olarak verilmiştir. (*Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye 1312*: 669). Bir kayıta hangi yıla ait olduğu zikredilmeden Şerif Bey Medresesi'nde Talib Efendizâde Abdurrahman isminde bir zatın **müderrislik** görevi ifa ettiği belirtilmiştir (Baki, 2012: 88).

Şerif Ahmed Bey, Manastır'da 1265/1849 yılında kurduğu vakfın arsası üzerine birçok yapıyla birlikte bir de sıbyan mektebi inşa ettirmiştir. Vâkif, vakfiyede sıbyan mektebi faaliyetleri hakkında açıklama yapmazken, mektebin kömür, yakacak odun, muallim ve halifeleri (muallim yardımcısı) hakkında bazı malumatlar vermiştir.

Şerif Ahmed Bey, sıbyan mektebinde ve camide, muallimlik ve hatiplik yapacak şahsın Kur'ân-ı Kerîm'i tecvîd ve tertîl üzere okumasını ve hüsn-ü hat bilmesini murat etmiştir. Bu meziyetlere sahip olan kimseyi camiye hatip, sıbyan mektebi öğrencilerine ise meşk³ hocası olarak tayin etmiştir. Ancak bu görev için maaş tahsis edilmemiş, sadece hatiplik vazifesi için senede iki hisse pay verilmiştir. Muallim yardımcısı halife; müezzinlik, kayımlık ve ferraşlık vazifelerini birlikte yürütmüş ve bu hizmeti karşılığında kendisine senede 100 İstanbul kilesi zahire verilmiştir.

Vâkif, kış aylarında öğrencilerin üşümeden eğitimlerini sürdürmeleri için vakıf gelirlerinden 600 vukiye kömür ve 9 çeki⁴ hatab (odun) alınmasını vakfiyede belirtmiştir. Şerif Ahmed Bey, Sıbyan mektebinde eğitim-öğretim gören öğrencilerin sayısı ve işlenen dersler hakkında açıklama yapmamıştır. Lâkin muallimin Kur'ân'ı tecvîd ve tertîl üzere okuması ve hüsn-ü hat bilmesini istediği göz önüne alındığında öğrencilere, meşk dersinin yansıra Kur'ân-ı Kerîm dersinin de verildiği söylenebilir (KMÜDA, 25 Numaralı Vakfiye).

Şerif Bey, inşa ettirdiği mektep, medrese ve caminin çeşitli giderlerini finanse etmek için Manastır Sancağı'na bağlı Prilep Kazası'nın Topolçan Köyü'nde 12 gözlü değirmenini vakfetmiştir. Ayrıca Manastır merkezde Dragor Çayı kenarında sahip olduğu değirmeni de vakfa dönüştürmüştür. Vakıf kurucusu, vakıf değirmenlerinin civarında yer alan yapılarla benzer ücretler kıyas edilerek kiraya verilmesini şart koşmuştur (KMÜDA, 25 Numaralı Vakfiye; VGMA, Defter 581, s. 214-215, sıra 440). Kurumun bütün gelir-gider işlerini takip etme adına vakfına Ohri'de olduğu gibi hariçten birini atamamış bizzat kendisi mütevellilik görevini deruhte etmiştir. Şerif Bey, vefatından sonra da mütevellilik işlerinin oğulları tarafından devam ettirileceğini vakfiyede hassaten zikretmiştir.

Sonuç

Manastır ve Ohri şehirleri Via Egetia yolu güzergahında olmaları nedeniyle her devirde stratejik pozisyonlarını muhafaza etmiştir. Osmanlı egemenliği boyunca bahsi geçen şehirlerin imar ve ihyası vakıflar eliyle gerçekleşmiştir. Şehirlerde var olan din, tarikat, mektep medrese, imaret, köprü, sağlık vb. hizmetlerinin tamamı vakıflar tarafından topluma kazandırılmıştır. Hayır işlemeyi kendine şiar edinen Ohri Kaymakamı Şerif Ahmed Bey, Ohri ve Manastır şehirlerinde birer vakıf tesis etmiştir. O, kurduğu vakıfların gelirini temin etmek için pek çok dükkân, tarla, bahçe, değirmen ve han vakfettiği gibi, Ohri'de tesis ettiği vakfın giderlerini temin için çok sayıda gayrimenkul, Manastır'daki kurduğu vakfın ihtiyaçlarını finanse etmek için de muhtelif yerlerde sahip olduğu iki değirmenini vakfetmiştir.

3 Meşk, yazı hocasının ders olarak verdiği örneği hakkında kullanılan bir tâbirdir. Mutlaka ders ve talim mânasına da gelir, yazı öğrenenler bunu karşılıklarına koyarlar, hoca tarafından öğrenildiğine kanaat getirilerek başka meşk örneği verilinceye kadar bunu tekrar tekrar yazarlardı. Mehmed Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri sözlüğü (I-III)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul: 1971, C. II, s. 492.

4 Çeki, eskiden odun, taş vs. tartmak için kullanılan ağırlık ölçülerine verilen isimdir. Çeki, üç ayaklı bir sehpaye ortasından asılmış bir sınkla bunun bir ucunda tartılacak şeyi koymaya mahsus kafes gibi iskara şeklinde bir tabla ve öbür ucunda da çekitaşı denilen dört kantar (195 okka, 250 kilo) sikletinde bulunan bir taş asılı teraziden ibarettir (Pakalın, 1971, C. I: 340).

Kuzey Makedonya'nın Manastır ve Ohri Şehirlerinde Şerif Ahmed Bey Mektep ve Medreseleri

Şerif Ahmed Bey'in tesis ettiği medreseler, Balkan Savaşlarına kadar kesintisiz olarak hizmet vermiştir. Ancak Balkan Savaşları akabinde medreselerde hangi yıllara kadar eğitim-öğretim yapıldığı konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Lakin Şerif Ahmed Bey'in Ohride tesis ettiği vakfın akıbeti hakkında Balkan Savaşları sonrasında da önemli veriler bulunmaktadır. Bu medreseden mezun olan talebeler hakkında, Osmanlı Devleti din işleri kurumuyla, Sırp Hırvat-Sloven-Krallığı'yla, Yugoslavya dönemi İslam Ulema Meclisi'yle imzalanan sözleşmelerde şahısların aile hayatı, medeni hali, bildikleri dillerin seviye durumu, eğitim gördükleri kurumlar, ek iş yapış yapmadıkları gibi konular detaylı olarak belirtilmiştir. Özellikle belgelerde personelin Türkçe, Arapça ve Sırpça dillerini bildiği gözlemlenmiştir. Ohri'deki vakıf medresesinden mezun olan öğrencilerden Emrullah Bey, Hacı Durgut Camii'nde; Süleyman Efendi, Hatip Ali Paşa Camii'nde imamlık görevi ifa etmiş ve bu camiler hâlihazırda ibadete açıktır. Özellikle Balkan Savaşları akabinde yoğun göçlerin yaşandığı din ve eğitim hizmetlerine çeşitli sınırlamaların getirildiği bir zaman diliminde, zikredilen faaliyetlerin aksamadan sürdürülmesi hususunda ilim ehlinin çabası önem arz etmektedir. 1936 yılında Hüseyin Yahya, Ulema Meclisi'yle yaptığı din hizmetleri sözleşmesinde Şerif Ahmed Bey Vakfı'nın aktif olarak hizmetlerine devam ettiğini belirtmiş, ama hizmet sahası hakkında malumat vermemiştir. Şerif Bey Vakfı'nın Sırp Hırvat-Sloven Krallığı döneminde faal olduğu müşahede edilmekte ancak hangi tarihlerde vakıf mallarına el konulduğu ya da vakıf hizmetlerinin akamete uğradığı kısmı meçhuldür.

Öte yandan vâkıfın, Manastır'da yaptırdığı mektep ve medreseden icazet alan öğrencilerin mezuniyet sonrası hangi görevleri icra ettikleri ve hangi sahalarda çalıştıkları vb. konular hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat Ohri'deki vakıf medresesi üzerinden bir kıyaslamada bulunacak olursak benzeri görevleri, bu ilim yuvasından diploma alan şahısların da ifa ettiğini tahmin edebiliriz. Dolayısıyla bu hususta ulaşılabilecek yeni evraklardaki bilgiler ışığında iki medresenin toplumun muhtelif alanlarına sağladıkları faydalar ve yetiştirdikleri ilim erbabının toplum üzerindeki tesirleri daha ayrıntılı biçimde bilinecektir. Geniş bir yelpazede hizmet veren Şerif Bey Vakfı'nın ismi hâlâ Ohri ve Manastır şehirlerinde Müslüman halk tarafından hatırlanmaktadır. Ne var ki halk nazarında derin izler bırakan Şerif Ahmed Bey Vakfı'ndan günümüze intikal eden herhangi bir yapı mevcut değildir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, Cevdet Evkaf (C. Ev.), 540 27269-01-01.

BOA, MKT. 170.173.

BOA, MKT.UM. 140.15.

BOA, MKT.UM. 141.66.

BOA, MKT.UM. 158.87.

BOA, MKT.UM. 164.86.

BOA: A) DVN. MHM. 6.65.

BOA: A) DVN. MHM.6.63.

Kuzey Makedonya İslam Dini Birliği Arşivi (KMİDBA)

KMİDBA, Belge no 2907.

KMİDBA, Belge no 12569/36.

KMİDBA, Belge no 2273/35.

KMİDBA, Belge no 8662/32.

Kuzey Makedonya Üsküp Devlet Arşivi (KMÜDA)

(KMÜDA), 25 Numaralı Vakfiye.

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye 1312/1895.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

VGMA, D. 581/2, s. 214-215, sıra 440.

VGMA, D. 581/2, s. 280-282, sıra 282.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Albayrak, Sadık (1996). *Son Devir Osmanlı Uleması*. (C. II). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

Asani, Eljesa (2010). *Makedonya'daki Medreseler ve İsa Bey Medresesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.

Ayverdi, Ekrem Hakkı (1981). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya*, (C. III-3 Kitap). İstanbul: Bilmen Basımevi.

Baki, Süleyman (2014). "Manastırlı İsmail Hakkı Efendi: Hayatı ve Eserleri". *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar-Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, 07-09 Mayıs 2014, Edirne*. İstanbul : Ensar Neşriyat : İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV). 83-106.

Evlîya Çelebi Seyahatnamesi (2001). (C. VII). Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin. Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, İstanbul.

Eyice, Semavi (1964). "Ohri'nin Türk Devrine Ait Eserleri". *Vakıflar Dergisi*, (6), 137-145.

Eyüp, Salih (2022). "Makedonya'da Osmanlı Döneminde Kurulan Vakıflar ve Ohrizade Sinanuddin Yusuf Çelebi Vakfiyesi". *XVIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1-5 Eylül 2018*. (Cilt 5). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 637-657.

Kuzey Makedonya'nın Manastır ve Ohri Şehirlerinde Şerif Ahmed Bey Mektep ve Medreseleri

Gorgiev, Dragi İlinka Yaneva (2010). *Semejstvoto Ohrizade–İstoriya Dolga 600 Godini*. Dırzaven Arhiv na Republika Makedoniya, Skopye.

Omerov, Mumin (2023). *XIX. Asırda Osmanlı Dönemi Makedonya Vakıfları*. Bursa: Emin Yayınları.

Pakalın, Mehmet Zeki (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü (I-III)*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Hoca Sadettin (1992). *Tacü't-Tevârih*. (C.1). Haz. İsmet Parmaksızoğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Şemseddin Sami (1891). *Kâmûsu'l-A'lâm*, (C. 5). İstanbul: Mehran Matbaası.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (Basım yılı yok). *Büyük Osmanlı Tarihi*. (C. I). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.

عهد سياسي موقر وشكره قياسا كالمعروف اولوا فق بربر مورد و كاشف قضاة جمهور و لاله
 ضياء خدوند شكور تقديس ذاتها اعطاء النهور عقباته لكار بولويت بنا كذا
 محصوره و مفعول ذلك كافر موصوله قدرت كالموسى اذ في دعاءه مفعولا مقبولة .
 شاموسه ايجاد و اختراي ايدوب نسيه نفسه انال بر مملوق كرم و لقد خلقنا الانسان
 في احسن تقويم . ايدوب الموده املا و امسه تقويم اذ به انشا اوقفك زيبا لي و لقد
 كرمنا اليه مخلوقات سائرته منة ممان و مستا و صواب خيرات و حسنة و ارباب صدقات
 و عراة النواي نصم جليله رسيوم و اقريب اهد ايدمه حل جلال و عم نوال دلاله عبره
 و النوق صلوات زكيات غير شيم و صوق تيمات عالمان بانكرم اول مفعول رطاه ال
 و محرم ماله لاله سيرا آراي كالمقنة دوجها لاله ايدله بر اي شقارت قربا بر لاله
 عازي و معازي و ما ارسلناك صاعدا مدني و لولاك لولاك مفعولا كرمه سبحان لك
 اسرا خوي صوق الطبايق نظم ثم زني قندله حبه خد رسول كبريا صاحب شفاعت
 عطا حضرت محمد مفضل عليه من التيمات اذ البرما افضد منك بانك و نور روح عطران
 مطهر كرمه سركي تبار و اهد ذلك امتا بر كمن منبهات موجبة العتابه اندر و تركيب
 و راه صواب غير و نوابه ارشاد و ترفيع ضمه تنبذ اعظام ربه حبه و تعلم مومنان
 رضاي مفضرت اقتضاي ضبابيا العالميه بيوم فخره ذلك صلاه الله تعالى عليه و خلقه عمو
 الانبياء والمرسلين و رفى ال و اصحاب كرم و اولاد اعمار فمهم و ذنوب و اجبه الا فخره
 عفرته سزا و انباء ذلك و اصحابه كالنجوم بايهم اقتديتم فقولى الله العباد تمامي اذ به
 كبري سبار كهديتيه بر بجم ضبابيا كخدا و بركي سعاده كوكب رسي الفا اوليت «المرحمت
 ظلال صدقات» حديث شريفه مفعول منفي بيان مائس رئيسيه اخهار و عيان اتمكله
 كهادي طريقه سارا و باراي وصول بين سدا اوله و در . رضوان الله تعالى عليهم اجمعين
 و على سائر التابعين و المجتهدين . اما بعد فيكونه بولدر تفيض اللامه - جاى تيات و قره اوليت
 و ابتدا فخره شديري كعاشده فرد افضده اعطاه روم و استقر بوليت «كل نفس ذئقة
 الموت» ماله صدقه استعماله اذ به ارجع الي ربك» نذره لعلت نكاحي كونه ايدنه لايديلا
 جام محلا كونه و قيد جاهه حيا ل فرمونه ايد كلمه اوله بغي طاهر و اشكار و بوعالم
 به ليقابك سول با نري زياه و صار اليه توتمانه و اقبال و اربابى كعقمان اوله بر
 و خناسى عر و خناي مقروه و سرور و صفاي جور و صفا ابد مسوره تفرقت اليه
 تتاكل خرة ذلك اليه متبارك الاله مشرف النور و حكم و عيال و تبابه اسباب
 لذاب منطلب الاصوله ما شد ظلال ايدوه مشهور و بيديه - اول معد بر مملوك و درنه
 و كحنان ايد المقروه كسبه يا - و كحرم و نبي و محرم بوليتوب كل امرئ بحا كعب ركبته
 مفعولا قبي كعركت حصول شير سلامت حاله مقدمات سالقه صلاح و افعال منوطه
 و تسيات مستوجبة التيمات ضمت افعال مريدو اوله فمى مصلنم اولي الاعمال اوقفه
 ناشى كعراقل غير عاقله امر لازم و كعراكل متامله و جب و كعراكل سعادت ايديه
 عقبابله لذت فانيه دنيا اذ به ترمي و احيا - ايدرك و فرصتي غمبت ميده ريك

لابسى جامع حنفى و متعمم نعمت عافيت ابيه «وما تقدموا لانفسكم من غير مجدوه عند الله
 كره يجره معنای شریفی ملا حظ و ان مات ابيه ارم انظر لعمد الامه تبت علم
 يتقوى به دوله صالحه بيقول و صدقه جاریه فی سبل الله تعالى حذبت منقلب قلوبى
 لطيفى عطالم ايل « مثل الله ينفقون اموالهم فی سبل الله كل حبه ائتت بسو سبل
 حتى كل سبله مائة حبه و الله يعطف لهم بها و الله واسع عليم آيتا كرتي هم
 التباة ماصومه اولوه تقاربتى استقر مال ايجود الدنيا من رعة الاقره مولى فوزه
 اقتضا شرفه زالم معاره بزل عولهم بذور حكمت و تدرك زفر يوم ميعاره
 صرف مائر لقول مؤخره من و مقدرن ائله « فسه يعمل مقال زره غير ابره و من يعمل
 مقال زره شرفه » مضموم صحت مضمون اولوه كوكلك مجازات الاحمال رو خود و سريه
 اصوله نحايه و مشهور اوله عفى يوم مؤول و حقت اولوه مهالك و عبيدات الهه ربه عجايب
 و مظهر الطاف عليله عقرت و حجاب اوله بسى ايجودى احباب طبايع ساجده و اربابا بصاير
 مستقره ربه اشو صدقان و اضرة الدوله عزباى و لائى عارف و عبارات صحت كوكلك
 فحواى نصايج احتواى و وفقه قديته مناسره سفاهت مملهى كعالمه معال عاونته
 و احصل عامه ربه فبصره كتميزتته طبايع الجوز و رغب البرى غيرتوا احمد شريف
 به المرحوم محود يا شاه المرحوم احمد يا شاه عقاله تبصره و اگاه بران بر انباه و لغبه
 الصدقة قديته للمعالي يوم بوضو الجوزون بالنواصى حضورن عرفت كوكلك زكوه مستقرن
 مناره و زمره فخرية مصيغه التماز طبع سبوحى ساجى متناف اوله رعه مجلس شرفى قوم
 لازم التماز كيه وفقه الما الذكيرة لاجل العفن و الامملا تمام و التماز متول نص ائله
 كتمذركى صالحه افقا به احمد مخفزه بالطوبى الحصاف اقره تام و تقرير كلام ائيب
 به باعيت شرفه مستقلا بيده عالم و ملكم اولوه ما الذكرك مناسره سفاهى ائله
 برله قضاة حصاف طويونجا به فريسته واقو لى الاحمال و الجيريه معلوم الحدود
 اولوه ائله كوكلك بر باب ملك لقبوه آسيان حبه لى الملك الاحد و طبايع المرحمان الرب
 الصدق الملكة اعلمى و وفقه صحيح مؤيد و حبس صحى محمد ايل وفقه و حبس ائيب
 شوبه شرط و نصيه ايلدكم آسيان عدلوه به كرسه اجاره مثيله آخره ايجار اولون
 صديقه ضايرله اينده مهاده شهر رة خور كمانه كانه معلوم الحدود ملك اوله علم ملك
 عرضيه اطرفى طاسه ريبور ايل حطاي و بر زره ايجود اوله رعه بر اجامو شريف و بر باب در سخانه
 و اهل الصالنه بر باب تنفى او طرى و بر ملكه لطيف و ائله الصالنه بر باب طلمه او طرى
 و ليل و سهار طلمه معلوم سالكه او طره ايجود آخره ائله باب او طره و سار و اوه و درود
 لائره ره ائله عدلا حلا و شهر رة خور مذكور طمغه كير قيونك ائله جاننده بر جتره محمد
 سنا و ائله موفه اوله آسيان مذكور بروم عهده ايجاره سنوبك اوله بسه عهه اقباب
 اولونبه عهه مذكور ره كماله علم و فضيلت ايل معروف و اكثر اوقالا تدبى علوم معروف
 زيور صلاح ايل راسه و خلد و ربح و تقوى ايل بيراسته بران در سخانه مذكور ره طلمه
 علوم بهر يوم صباح و بعد العصر تدبى علوم عال و نافعه اليوسه عقاله سنوبك بسه

عرصہ متصرف اولہ وجود و تمثیل و جہای اوزرہ تلاوت قرآنہ لیکہ مقصدہ و مسہ خط
 ایلہ متبر و خطاطیہ لایزہ و اصلہ صوت ایلہ اقرانہ فائزہ مقام آستانہ ایلہ اهلین
 و استیفا قدم برکتہ متب مذکورہ مقام صیباہ و مشہر حواری و جامع شریفہ
 دخی خطبہ اولویہ صیباہ اجریہ تقام الیہ ذہ مقابله لایزہ سنوی ایلہ عصم متصرف اولہ
 و جامع شریف مذکورہ اوقات غمگینہ و محجور و غیب صد و امامتہ الیومہ و اخر برکت
 امام اولویہ مقابله سنہ سنوی بر عرصہ متصرف اولہ و متب مذکورہ مقام صیباہ
 اولایہ افضلہ و مجالس بولہ مدلی حالہ تقام صیباہ عقدہ و معشر صد و مؤثرہ
 سزایکہ خلیفہ متب و مؤثرہ و قسیم و فرسہ جامع شریف اولویہ مقابله لایزہ سنوی
 یوزگیل آستانہ مخلص زماں جیریل و لکر اطلالہ ایلہ باب طلسم او طرہ سنہ الیومہ
 نظریہ دینا نظر طلسم لایکھ سائلہ اولویہ بہرہ فروری لایزہ جمعا سنوی یوزگیل
 آستانہ مخلص زماں جیریل و اجازہ مذکورہ جامع شریف مذکورہ خاندانہ شریف
 و سادہ و مصلوہ ایقاد اولایہ ایلہ قنیل ایچوہ عقدہ کتاب روفہ و زینت
 و شیخ روحانی اشتر اولہ و در سجاہ و تنفسی او طری ایچوہ بہرہ سزایوز
 قیہ کور و اولہ مکی خطبہ و متب ایچوہ دخی سنوی التوز قیہ کور و طقور کای
 خطبہ و ایلہ باب طلسم او طرہ لایزہ بہرہ سنوی لایزہ یوز قیہ کور و لایزہ مکی خطبہ
 و عباد لایزہ عقدہ الصالہ اولایہ بہرہ باب طلسم او طرہ سنہ سائلہ اولایہ سنوی ایچوہ
 قیہ کور و ایلہ مکی خطبہ اشتر اولویہ و بریل و ایچوہ لکر اولایہ ایلہ باب طلسم او طرہ
 مایہ یا ایم قیہ شیخ روحانی دخی اشتر اولویہ سائلہ اولایہ و بریل و عدسکی افض
 بہرہ یوم لایزہ عصر دیکہ عقدہ و متب حواری ایضا دخی لایزہ کل یوم
 حیسانک علیہ از ل وقتہ او عی افاضی شریف ایلہ بر فاکہ شریف تلاوت ایلہ
 حاصل اولایہ ثواب جمیلہ بی اولایہ و بالذات عاجزہ و فقرہ یتیمہ و ثورہ حضرت سید
 کائنات و اشرف موجودات شیخو عصمان عیب خدای محمد المصطفی علیہ افضل الصلوات
 افضلیہ حضرت بہرہ باریک و لطف و عزیز و شریف روح عطرہ و منور لکرتہ و بالذات
 آل و اصحاب کرامہ رضوان اللہ تعالی علیہم اجمعینہ حضرتہ ارواح مقدسہ لکرتہ
 و نایباً و الدائمک و اصول و فروع و اقربا و متعلقا محترمہ از حال دار بقا ابداً لک
 ارواح اهدا و بہ متب نعم عباد اولویہ رجوات غیری ایلہ یاد و بعد الوفات ہم
 دخی روحہ اهدا الیہ و اللہ تعالی و لرواح رسولہ الطہار استوتعیبات عاجزہ متب
 اصلا ترک و تعطیلی تجویز اولویہ روح الی عالم اللہ تعالی صلوات قلبہ و جامع شریف
 و متب لطفہ خدمات لازمہ یقتوہ ایقاسہ صدکی بولمان ذات رجا و متبر نظام
 الیہ ووقف مذکورہ بیہ تولیت جہتہ دخی اعتبار معرجم اوزرہ سنوی بہرہ متب
 زماں و طبقہ تعینہ ایچوہ مذکورہ در ما الیام و طائف و تعینات جمعاً ایفا لایزہ
 صکرہ لکرتہ مقدار فضلہ قالورس شاید سعید زمانہ ایلہ عمارت معینہ مذکورہ دخی
 یوزہ لازم کدیکی تقدیم استکمال اولویہ ایچوہ فضلہ مذکورہ بیہ وقتہ اوزرہ ایچوہ

بسم الله الرحمن الرحيم
 وحسن عاك وصالح الخلال لفضل ملك ابيه باييد متولا اربابا و متبرعا اوله وبارك الذكر
 وكتبه لطيف ودر شحاته واوطر له وشاره وانه ولا كونه نصير و تميم محتاج اوله
 مذکورده معرفت متولا ايه نصير و تميم اوله وانبو وقف مذکورده به سیر عاقبت
 و خاصه صیال لایس اوله نصیر لشم متولا اوله شریک و قود سیرده سیدیل و نصیر و اوله
 و تکیتری مره بعد اخری بد اختیار مره اوله و بعد الوقات اولاد ذکور هم و اولاد اولاد
 اولاد ذکور هم بطناً بعد بطه البر و شریک و بعد الانقرضه نفود بالله تعالی مهمل
 الضیاضه ضرور هم حنیف واصل و صهر و مور تولی صه ادره به اقد و البه اولاد
 حیرب الاطوار بر متجب لمنه رای حاکم الشیخ و مفتی بده و معرفه اهل متزرفه ایه متولا
 اوله بر شریک صده و استقامت اراء صرفت امینله صده ستوی نصیر المدکم
 بل اختیار مرقوم بر صه و طبقه تولی متصرف اوله ایلو نصیر شریک و نصیر قسود
 آسیاب مذکورک فایضا عن الشواغل متولا مرقوم نسیم اوله و وقف اوله و بالتولی
 اخذ و نسیم و ضیال که تصرف ایلدی بیدله غب التصیر الشریک و وقف موالیه احمد
 شریک بر وقف مذکورک اصطام و شریک و قبولی استقام اولاد غیره سیده وقف
 مذکورده عوجی و آسیاب مذکورک علامه استرلار و متولا صرفت لایس اختیار
 ایلد کما هو المشهور و المسطور فی اللب الفضله مترفعه و هم و قصی طابان اولاد
 حاکم حاکم و الاصاب لازل حاکم جایا بالکونه و الصواب اخذ تصرفی که وقف مذکورک
 علی رای مه بده صه الاشم الاعلام اولاد حاکم و شریک مذکورده جوانیم و نایب
 لزوم حاکم و قضا یتکلم صه بعد وقف مذکور صحیح و لازم و صبه صیرک و مقصود اوله
 نصیر و تحویل حاکم و سیدیل و نصیر عدم الاحتمال اولدی صه بده بعد المرحله
 فانما اشم علی الذیه میدونه ان الاشم علم و اهل الوقف علی الی الجود الایم صیر ذلك
 و صر فی الیوم الخامس و القریبه منه حول الاشم لشم و نسیم و نایب و الف صه الف
 و المجد و السعاده و الشرف ماقدم من الوقف و الشریک و وقع عند علی التبرک الموسط مکتب العزم
 و الاروم فی الحضره و المعوم حالما یکملان الوقف من الاشم الاستلاف و نال الف المصهر الی کم موده
 الحمد عطا الله الولد
 خلاصه و بعضاً من مکتبهم

2 ja obaj spenno levon domo sprennoy
 sprenno levon...
 2077
 10-XII-974-11
 111

